

مایکل استنفورد

درآمدی بر

فلسفہ

ترجمہ احمد گل محمدی

تاریخ

نشرنی

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

نشری

درآمدی بر فلسفه تاریخ
مایکل استنفورد

مترجم احمد گل محمدی

چاپ هفتم، تهران، ۱۳۹۵

تعداد ۳۰۰ نسخه

چاپ و صحافی پردیس دانش

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

شابک ۹۷۸ ۹۶۴ ۳۱۲ ۶۹۳ ۳

www.nashreney.com

فهرست مطالب

۹	یادداشت مترجم
۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	درآمد
۱۵	۱. اهمیت و جذابیت تاریخ
۱۹	۲. ویژگی‌های فلسفی تاریخ
۲۱	۳. بی‌توجهی کنونی به فلسفه تاریخ
۲۵	۴. وضع کنونی فلسفه تاریخ
۳۰	۵. فلسفه تاریخ با رشته‌های دیگر چگونه ارتباط می‌یابد
۳۱	۶. فلسفه تاریخ و علایق کنونی
۳۵	۷. امکان‌های آتی فلسفه تاریخ
۴۳	۱. تاریخ، فلسفه و علوم اجتماعی
۴۴	۱. گوشه‌ها
۴۷	۲. تاریخ و علم الاجتماع
۷۰	۳. فلسفه و علم اجتماعی
۷۸	۴. فلسفه و تاریخ
۹۱	۲. موضوع‌های اصلی

۶. درآمدی بر فلسفه تاریخ

۹۱	۱. مسئله عینیت
۹۷	۲. عینیت در تاریخ
۱۰۷	۳. شواهد
۱۱۶	۴. حقیقت
۱۲۲	۵. فرایندها و شالوده‌های اجتماعی
۱۲۸	۶. فرجام‌شناسی
۱۳۴	۷. الگو، ساختار و پیوستگاری
۱۴۷	۳. علت‌ها و تبیین‌ها
۱۴۷	۱. علت‌ها
۱۵۹	۲. تبیین به معنای کلی
۱۶۹	۳. تبیین آماری
۱۸۳	۴. تبیین در علوم اجتماعی و تاریخ
۱۸۳	۱. تبیین در علوم اجتماعی
۲۰۳	۲. تبیین در تاریخ
۲۳۹	۵. علم، تاریخ و تاریخ‌باوری
۲۳۹	۱. علم و تاریخ
۲۴۴	۲. ساختار، زمان و معنا
۲۵۴	۳. تاریخ‌باوری
۲۷۳	۶. ذهن
۲۷۳	۱. ذهن و مورخ
۲۷۸	۲. تحلیل و درک
۲۹۰	۳. کنش
۲۹۹	۷. معنا
۲۹۹	۱. زبان
۳۰۶	۲. هرمنوتیک
۳۲۶	۳. درستی سیاسی

فهرست مطالب ۷

۳۳۷	فقط پیوند	۸
۳۳۷	۱. ارتباط و فرهنگ	
۳۴۸	۲. روایت	
۳۷۱	۹. پایان تاریخ؟	
۳۷۱	۱. چرخش زمانی در تاریخ	
۳۷۹	۲. از بین رفتن آبزه	
۳۹۵	۳. از روشنگری به پست مدرنیته	
۴۱۴	۴. گفت وگویی بی پایان درک نادرست تاریخ	
۴۲۹	کتابنامه	
۴۴۹	نمایه	

یادداشت مترجم

با وجود «فهرست» نسبتاً مفصل، «پیش‌گفتار» مفید و مختصر، و «مقدمه» گویا و روشنگر نویسنده، نکته ناگفته یا مبهمی باقی نمانده است تا در «یادداشت مترجم» بیان شود. با مطالعه موارد بالا، به آسانی می‌توان به محورهای بحث و ضرورت نگارش کتاب پی برد و آگاه شد که یکی از برجسته‌ترین اندیشمندان حوزه تاریخ و فلسفه، چگونه می‌کوشد با بحث‌هایی ظریف درباره هستی‌شناسی، شناخت‌شناسی و روش‌شناسی، از اعتبار شناخت تاریخی دفاع کند. به همین دلیل در یادداشت مترجم به بیان چند نکته بسیار کوتاه درباره ترجمه کتاب بسنده خواهم کرد:

۱. در ترجمه کتاب به کاربرد واژه‌های فارسی پایبند بوده‌ام، جز مواردی که گمان می‌رفت انتقال معنا و مفهوم را مختل کند یا جایگزین‌های غیرفارسی رساتر و بسیار جانفاده‌تری وجود داشت. بنابراین در مواردی حتی برابرهایی متفاوتی برای یک واژه انگلیسی به کار رفته است.

۲. در سرتاسر کتاب بارها به موضوع‌ها و رویدادهای متفاوت تاریخی، اسامی خاص، واژه‌ها و مفاهیم تخصصی، اصطلاحات رایج در زبان‌های غیرانگلیسی و مواردی از این قبیل اشاره شده که شاید برای خواننده ناآشنا باشد. این موارد را با عباراتی بسیار کوتاه در پاورقی توضیح داده‌ام که در پایان همه آنها نشان «م» آمده است.

۳. از همسر که متن دستنویس را با متن ناپییی مقابله کرده، نکات ارزشمندی یادآور شدند و همچنین کارکنان پرتلاش «کتابخانه مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی

تمدن‌ها، که امکان استفاده از کتب مرجع بسیار ارزشمند کتابخانه را فراهم ساختند
سیاسگزار هستم.

۴. ناگفته نماند هرگونه خطا، اشتباه و کاستی احتمالی، از ناآگاهی و کم‌دقتی
مترجم ناشی شده است که خوانندگان محترم یادآوری خواهند کرد.

احمد گل محمدی

golmohammadi@atu.ac.ir

پیش‌گفتار

تا زمانی که ناشران، با دلایلی مناسب و معتبر، مرا متقاعد کردند تا چنین عنوانی برای کتاب برگزینم، می‌خواستم عنوان «گفت‌وگویی پایدار» یا «بحث‌بس‌پایان» را انتخاب کنم، زیرا بر این باور هستم که چنین عبارتی ماهیت تاریخ، چونان مطالعه گذشته را به‌درستی نشان می‌دهد. چنانکه همه می‌دانیم، واژه «تاریخ» را می‌توان برای توصیف دو نوع توالی به‌کار برد: توالی رویدادها یا توالی گزارش ما از آن رویدادها. عبارت «فلسفه تاریخ» هم دارای چنین ابهامی است. فلسفه تاریخ ممکن است کوششی فکری باشد برای رسیدن به تصویری کلی یا سنجیده درباره خود رویدادها یا گزارش و برداشت از رویدادها. تا سال‌های میانی سده بیستم معمولاً معنای نخست از فلسفه تاریخ مدنظر بود ولی پس از آن معنای دوم معمول شد. پس خود فلسفه تاریخ هم تاریخی دارد و به‌طور کلی ما با چهار توالی روبه‌رو هستیم که هیچ‌کدام از آنها به نتیجه‌ای معین و قطعی نرسیده‌اند و تا پایان زمان هم بدیهی است که نخواهند رسید. چنین ادعایی درباره توالی نخست [یا توالی رویدادها] صحت دارد. بسیاری افراد، به‌ویژه افراد دارای ذهن پوزیتیویستی، بر این تصور بوده‌اند که دست‌کم توالی دوم [یا توالی گزارش رویدادها] باید قطعی و نهایی باشد و بنابراین، گزینه‌ها را به موارد سوم و چهارم محدود می‌کنند، ولی این‌گونه نیست.

۱. س. دانتو این نکته را بیان کرده است که همه توصیف‌های تاریخی موقتی هستند و باید باشند. تا پایان آینده - یعنی تا زمانی که توالی رویدادها نیز به پایان

برسد. هیچ توصیف کاملی از گذشته نمی‌توان عرضه کرد. اگر این ادعا درباره توصیف‌ها صادق باشد، باید درباره تبیین‌ها و تفسیرهای تاریخی هم باشد. با توجه به این موضوع نکته دیگری هم به ذهن می‌آید که اغلب نادیده گرفته می‌شود: توالی‌های نوع اول و نوع دوم [توالی رویدادها و توالی گزارش رویدادها] جدا نیستند بلکه همواره بر یکدیگر تأثیر گذاشته، به شکل‌گیری همدیگر کمک می‌کنند. همان‌گونه که تاریخ‌ها بر رویدادهای جاری تأثیر می‌گذارند، رویدادهای جاری نیز تاریخ‌های خاصی را ایجاد می‌کنند.

گاهی این گلابه و انتقاد مطرح می‌شود که مورخان اغلب اختلاف‌نظر دارند. البته این اختلاف‌نظر شاید دلایلی فنی داشته باشد و یک مورخ در مقایسه با مورخی دیگر، نسبت به مهارت‌های کار و حرفه خود بی‌توجه‌تر باشد. ولی بر سر بسیاری مسائل مهم نیز، مانند نحوه تبیین سقوط امپراتوری روم یا رنسانس سده پانزدهم در ایتالیا، میان اکثر مورخان معتبر و شایسته اختلاف‌نظر وجود دارد. نباید، برخلاف برخی محافل و منابع، این واقعیت مسلم را برای توجیه چنین ادعاهایی به کار برد که هیچ گذشته تاریخی وجود ندارد؛ یا اگر وجود داشته باشد شناخت آن ممکن نیست - شناختی که (اگر نه برای خدایان) باید از نظر انسان‌ها همانند باشد. رویدادهای متعلق به گذشته همان اندازه واقعی بودند که رویدادهای متعلق به حال هستند و رویدادهای متعلق به آینده خواهند بود. آنها جملگی وقایعی هستند در چارچوب زمان و فضا. برای پرهیز از این اشتباه ما نباید موضعی متضاد اتخاذ کرده، ادعا کنیم که شرح و گزارش قطعی از گذشته در اختیار داریم که نمی‌توان آن را زیر سؤال برد، بر آن چیزی افزود، یا آن را تغییر داد. همه تفسیرها و تبیین‌ها به اندازه توصیف‌ها موقتی هستند و باید باشند. بنابراین، نقطه ضعف تاریخ نیست که موجب بحث‌هایی بی‌پایان می‌شود، بلکه وظیفه آن است. مانند سیاست، تاریخ فعالیت انسان‌ها آزاد است. اتفاق‌نظر میان مورخان، به اندازه وحدت و همسانی آرا و دیدگاه‌های سیاسی خطرناک است. هر دو، ویژگی‌های آشکار دیکتاتوری‌ها هستند نه دولت‌های آزاد. بحث و گفت‌وگوی باز و پایدار در ذات تاریخ و سیاست قرار دارد.

پس تاریخ را باید نه چونان یک رشته واقعیت‌های سفت و سخت، بلکه چونان

مایکل استفورد استاد برجسته تاریخ، در این کتاب مهم‌ترین مسائل فلسفی تاریخ و علوم اجتماعی را با کمک مثال‌هایی روشنگر و به زبانی بسیار ساده بیان می‌کند. او با همسنجی بنیادها و ویژگی‌های هستی‌شناسانه، شناخت‌شناسانه و روش‌شناسانه تاریخ، علوم اجتماعی و علوم تجربی می‌کوشد جایگاه متمایز معرفت تاریخی را به درستی روشن کرده، به پرسش‌ها و تردیدهای مربوط به اعتبار چنین معرفتی پاسخی مناسب بدهد. بنابراین پس از بحثی کوتاه درباره چیستی فلسفه تاریخ و رابطه و نسبت میان تاریخ، فلسفه و علوم اجتماعی به بررسی مسائل و موضوع‌های بسیار مهم و پایداری مانند علت، تمییز، حقیقت، حقیقت و معنا می‌پردازد. فصل پایانی کتاب هم دربرگیرنده بحث جالبی در پاسخ به این پرسش است که آیا تاریخ پایان یافته است؟

ISBN 978-964-312-693-3

9 789643 126933

نشرنی